

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
педагогічний університет імені Володимира Винниченка**

Кафедра державно-правових дисциплін та адміністративного права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

 проф. Соболь Є.Ю.

«29» серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП НД/ ОК 2.1.1.5 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність/напрямок **081 Право**
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____
(шифр і назва спеціалізації)

освітня програма **Право**
(назва)

Факультет **історії та права**
(назва факультету)

Форма навчання **денна, заочна**
(денна, заочна)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма з курсу «Актуальні проблеми правової освіти» для студентів за спеціальністю – 081 Право.

Розробники: **Рябовол Л. Т.**, професор кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права, доктор педагогічних наук, професор.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Протокол від «29» серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри

Соболь Є.Ю.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність/напрямок, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань – 08 Право	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)	Спеціальність/напрямок: 081 Право	Рік підготовки	
		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: магістр	Лекції	
		20 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	2 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		86 год.	110 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
Вид контролю:			
залік	залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Актуальні проблеми правової освіти» – розвиток правового мислення, правової свідомості та правової культури магістрів-правників; поглиблення та актуалізація знань з питань правового виховання і правової освіти населення України; застосування цих знань для вирішенні конкретних завдань правоосвітньої діяльності, формування відповідних умінь і навичок, професійної компетентності у галузі правової освіти.

Завдання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми правової освіти»:

- засвоєння студентами системи знань про правове виховання і правову освіту населення, зокрема знання про: риси, призначення, функції, принципи правової освіти населення в Україні; компоненти та чинники системи правової освіти населення в Україні; нормативно-правові основи регулювання, мету і завдання, суб'єктів, шляхи, способи та заходи реалізації правової освіти населення в Україні;

- вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду організації правової освіти; історичні традиції правового виховання та правової освіти в Україні;

- розвиток умінь аналізувати, систематизувати, узагальнювати теоретичний матеріал і інформацію про практику реалізації правової освіти, робити презентації;

- оволодіння методикою розробки навчально-методичних матеріалів, призначених для використання під час організації та проведення правоосвітніх заходів, формування відповідних практичних умінь і навичок, а саме: визначати групи (вікові, професійні, соціальні тощо) як суб'єктів правоосвітнього впливу; визначати зміст правової освіти залежно від групи таких суб'єктів;

- оволодіння сучасними технологіями і методиками правової освіти, зокрема, вміннями організовувати та проводити заходи з правової освіти населення, встановлювати ступінь їх ефективності;

- розвиток вміннь здійснювати науковий пошук з проблематики курсу, виявляти і досліджувати актуальні проблеми теоретичного і практичного характеру, писати наукові тези / статті з актуальних питань даної проблематики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі права у процесі навчання та/або професійної діяльності, що передбачає застосування правових доктрин та принципів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов здатність;

Загальні компетентності:

- дослідницька компетентність – здатність: здійснювати самостійні наукові дослідження шляхом вивчення, опису, пояснення, прогнозування дійсності, висунування гіпотез для розвитку теорії та отримання нових знань; формулювати, висловлювати, обґрунтовувати наукові позиції; дотримуватися вимог академічної доброчесності; виявляти прогалини у власних знаннях, самостійно оволодівати новими знаннями, усвідомлювати необхідність у навчанні протягом життя;

- креативність – здатність: проявляти творчий підхід в розробці ідей і досягненні цілей досліджень, навчання, професійної діяльності; мислити логічно, абстрактно, критично, робити аналіз, узагальнення, висновки, генерувати ідеї, формувати обґрунтовані судження, здійснювати вибір, приймати мотивовані й неупереджені рішення;

- робота в команді – здатність спільно вирішувати складні завдання, брати на себе відповідальність, лідерські навички;

- управлінська/організаційна компетентність – здатність: планувати та організовувати навчання і професійну діяльність, розподіляти час, розуміти важливість дедлайнів, працювати самостійно/ автономно, дисципліновано, добросовісно, пунктуально, відповідально, безпечно; адаптуватися і діяти в різних/нових ситуаціях, долаючи тиск, стрес (бути стресостійким), бути критичним і самокритичним, визнавати й виправляти власні помилки;

- комунікаційна компетентність – здатність: спілкуватися державною мовою усно і письмово; збирати інформацію, у т.ч., використовуючи сучасні інформаційні технології і бази даних, оцінювати достовірність інформації,

проводити її аналіз, узагальнення, використовувати для вирішення завдань у навчанні та професійній діяльності; передавати/поширювати інформацію, презентувати у доступній формі, брати участь в аргументованій дискусії;

- міжособистісна/етична – здатність: цінувати й поважати різноманітність і мультикультурність, усвідомлювати рівні можливості й гендерні проблеми, визначати інтереси й мотиви поведінки інших, діяти на основі етичних міркувань;

Спеціальні/фахові компетентності:

- спеціалізовані концептуальні знання про: правову освіту як основу правової держави та громадянського суспільства, систему правової освіти населення в Україні як сукупність засобів і заходів з попередження злочинності, зарубіжний досвід правової освіти, відповідні міжнародні акти і документи ЄС;

- спеціалізовані уміння/ навички: проводити наукові дослідження з проблематики предметної області ОПП, виявляти актуальні теоретичні і практичні питання; критично осмислювати й логічно розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують міждисциплінарних підходів, оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/ недостатньої інформації та/або суперечливих вимог; проводити правопросвітницьку роботу серед різних категорій населення;

- комунікація – здатність: конструктивно взаємодіяти, узгоджувати дії у процесі спільної діяльності під час навчання, виконання професійних обов'язків; використовувати державну мову в усній і письмовій формах для професійної комунікації, отримувати й використовувати правову інформацію;

- відповідальність та автономія – здатність: розробляти проекти й управляти ними, творчо застосовувати існуючі та/або генерувати нові правові ідеї, брати на себе ініціативу та відповідальність, бути наполегливим у досягненні поставленої мети; систематично підвищувати рівень професійної компетентності, у т. ч. самостійно, продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

Програмні результати навчання:

Соціально-гуманітарна ерудованість. Випускник/випускниця: розуміє, аналізує, коментує суспільно-правові процеси і явища на основі інформації, отриманої з різних джерел, формулює та висловлює обґрунтовані судження; дискутує на суспільно-правові теми, висловлює власні позиції, для належного обґрунтування яких використовує міждисциплінарні знання, переконливі аргументи, оцінює недоліки і переваги контраргументів;

Дослідницькі навички. Випускник/випускниця проводить науково-правові дослідження, визначає проблему, складає план, обирає адекватну методологію;

Комунікація. Випускник/випускниця: вільно користується державною мовою під час усного й письмового професійного спілкування, доцільно і правильно використовує правничу термінологію; збирає матеріали з різних джерел, використовує інформаційні технології і бази даних для потреб професійної правничої діяльності; виступає перед аудиторією, викладає матеріал з професійних тем, розкриває зміст основних питань, демонструє їх розуміння;

Професійна самоорганізація. Випускник/випускниця: ефективно працює в команді за узгодженим планом; організовує правопросвітницькі заходи з метою підвищення рівня правової культури населення, попередження злочинності, розробляє навчально-методичні матеріали.

1. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Правова освіта населення в Україні – основа правової держави та громадянського суспільства

Тема 1. «Актуальні проблеми правової освіти» як навчальна дисципліна.

Загальна характеристика, мета і завдання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми правової освіти». Вимоги до знань та умінь студентів. Місце і роль навчальної дисципліни «Актуальні проблеми правової освіти» в системі підготовки кваліфікованого юриста. Предмет навчальної дисципліни «Актуальні проблеми правової освіти». Місце і роль навчальної дисципліни «Актуальні проблеми правової освіти» в системі юридичних навчальних дисциплін. Зв'язки навчальної дисципліни «Актуальні проблеми правової освіти» з іншими суспільно-гуманітарними навчальними дисциплінами.

Тема 2. Правова освіта населення: поняття, значення, функції, принципи.

Поняття правової освіти населення. Правова освіта та правове виховання: поняття та співвідношення. Правова освіта – безперервний процес цілеспрямованого формування правового мислення, правового світогляду, правової свідомості та правової культури особистості громадянина, а також правника-професіонала з метою розвитку правових настанов, ціннісних орієнтацій, формування навичок і моделей правомірної поведінки. Ознаки правової освіти. Місце, роль та значення правової освіти населення в системі освіти в Україні та у процесі формування правової держави і громадянського суспільства.

Функції правової освіти населення. Функції правової освіти населення як напрямки її впливу на суспільство, групи осіб, конкретну особу. Пізнавальна (когнітивна, евристична), ідеологічно-виховна, прогностична, регулятивна (нормативна), практико-прикладна, охоронна, профілактична, комунікативна функції правової освіти населення.

Принципи правової освіти населення. Принципи правової освіти як нормативно-регулятивні основи, обумовлені закономірностями суспільного розвитку і механізми правового регулювання, вихідні положення, ідеї, які є орієнтирами, вимогами його здійснення, що визначають процеси формування правової свідомості, правової і професійної культури, законслухняності, правомірної поведінки та соціально-правової активності особи. Система принципів правової освіти (принципів її здійснення) як сукупність загальних та спеціальних (організаційно-функціональних) принципів.

Загальні принципи як ідейні засади, на яких здійснюється правова освіта, формується її система: об'єктивність; цілеспрямованість, локальність (конкретна цільова спрямованість); зовнішня детермінованість (обумовленість); науковість; законність; гласність, відкритість (рівність доступу до отримання правової освіти представників різних груп, категорій населення); гуманізм; поліпарадигмальність; послідовність, наступність, безперервність (системність, систематичність); демократизм.

Організаційно-функціональні принципи як основа організації та проведення правоосвітніх заходів, забезпечення дієвості та ефективності системи правової

освіти:раціональна організація; комплексність і координованістьправоосвітніх заходів, узгодженість дій щодо їх реалізації; зворотній зв'язокміж суб'єктами правової освіти; персоніфікованість (реалізація індивідуального та диференційованого підходів); оптимальний підбір і розстановка кадрів, які реалізують правову освіту.

Тема 3. Генеза вітчизняного правового виховання і правової освіти.

Історичнітрадиції правового виховання в Україні.Правове виховання і права освіта за часів Київської Русі. «Номоканон», церковністатути князів Володимира Святославича та Ярослава Мудрого як джерела церковного права та правового виховання. Книжково-освітня реформа Ярослава Мудрого. Вивчення юриспруденції за «Руською правдою» у палацових школах. Особливість правового виховання населення Київської Русі: поєднання двох традицій права – звичаєвого та писаного. Традиції правового виховання українського народу та козацька держава. Документи царського уряду та гетьманської адміністрації як джерела правового виховання в українських землях у складі Російської імперії. Виховання законотворчих громадян як завдання правового виховання у ХІХ ст. Утворення університетів, юридичних факультетів та кафедр. Правове виховання та права освіта за часів Української Народної Республіки, Гетьманату П. Скоропадського. Розвиток юридичної освіти в УСРР, утворення юридичних вищих навчальних закладів. Роль і значення заочної юридичної освіти у правовому вихованні.

Організація правового виховання в СРСР. Особливості організації правового виховання радянського періоду. Домінування марксистсько-ленінського світогляду. Абсолютизація марксистсько-ленінської ідеології. Класовий характер принципу партійності. Комплексний підхід: інтеграція ідейно-політичного, трудового та морального виховання з урахуванням характеристик різних груп населення. Радянське правове виховання як складник комуністичного виховання. Мета і завдання правового виховання як цілеспрямований ідеологічний вплив у документах КПРС. Виховання соціалістичної правосвідомості. Формування шанобливого ставлення до законів соціалістичної держави, соціалістичної законності та правопорядку. Адаптація підходів і прийомів правовиховної діяльності до вимог різних етапів соціалістичного будівництва. Боротьба з приватновласницькими настроями як напрямок правовиховної роботи. Формування комуністичного ставлення до праці. Домінуюча роль комуністичної партії у процесі організації правового виховання. Напрямки правового виховання: організація правової пропаганди; організація юридичної практики; попередження правопорушень.

Міністерство юстиції та його органи на місцях як органи, які в СРСР виконували функції методичного керівництва і координації всієї роботи з пропаганди правових знань. Координаційно-методичні ради, міжвідомчі консультативні органи, ради народних депутатів, партійні, профспілкові та комсомольські організації, трудові колективи як суб'єкти правового виховання.

Система інформування пропагандистських кадрів про найбільш актуальні проблеми з теорії права та правовиховної практики. Правова ідеологія, правові інститути та норми як предмет пропаганди правових

знань. Лекції, виступи на телебаченні і радіо, вечори запитань і відповідей, бесіди, консультації як форми пропаганди правових знань. Диференційований підхід до правового виховання.

Тема 4. Нормативно-правові основи організації та здійснення правової освіти населення в Україні.

Система законодавства про правову освіту населення в Україні як сукупність міжнародних та регіональних актів, Законів України, підзаконних нормативно-правових актів, що закладають основи правового регулювання, організації та здійснення правової освіти населення в Україні.

Міжнародні акти як складник системи законодавства про правову освіту населення в Україні. Рішення Міжнародної конференції з прав людини (Тегеран, 1968 р.). Рішення Генеральної Асамблеї ООН 1968 р. Рекомендації ЮНЕСКО (1974 р.) «Про освіту з міжнародного співробітництва та миру і освіту стосовно прав людини та основних свобод».

Регіональні акти як складник системи законодавства про правову освіту населення в Україні. Декларація Ради Європи і програма виховання громадян в дусі демократії, заснованого на усвідомленні ними своїх прав та обов'язків від 07.05.1999 р. Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи № R (78) 41 «Про навчання прав людини» від 1978 р. Декларація і програма виховання громадян в дусі демократії, заснованого на усвідомленні ними своїх прав і обов'язків Ради Європи від 07.05.1999 р. №994.038. Резолюція Європейської конференції міністрів з проблем захисту прав людини (Рим, 3-4 листопада 2000 р.) «Про необхідність забезпечення державами-членами перекладу і широкого розповсюдження тексту Європейської конвенції з прав людини.

Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи урядам країн-членів: № (78) 8 від 2.03.1978 р. «Про юридичну допомогу та консультації»; № R (81) 7 від 14.05.1981 р. «Про шляхи полегшення доступу до правосуддя»; № R (85) 4 від 26.03.1985 р. «Про насильство в сім'ї»; № R (85) 7 від 14.05.1985 р. «Про викладання та вивчення прав людини в школах»; № R (85) 11 від 28.06.1985 р. «Про положення потерпілого в межах кримінального права та кримінального процесу»; № R (93) 1 від 8.01.1993 р. «Про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбідніших верств населення»; № R (2002) 13 від 18.12.2002 р. «Про опублікування та розповсюдження тексту Європейської конвенції з прав людини і практики Європейського суду з прав людини»; № R (2004) 4 від 12.05.2004 р. «Про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці»;

Закони України як складник системи законодавства про правову освіту населення в Україні: Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР; «Про освіту» від 23.05.1991 р. № 1060-XII; «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 р. № 2628-III; «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р. № 651-XIV; «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.1998 р. № 103/98-ВР; «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII; «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 р. № 1841-III; «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР.

Підзаконні нормативні акти як складник системи законодавства про правову освіту населення в Україні. Постанова Ради Міністрів УРСР «Про заходи щодо організації юридичного всеобучу в Українській РСР» від 29.06.1990 р. № 143. Постанова Ради Міністрів України «Про затвердження Програми правової освіти населення України» від 29.05.1995 р. № 366. Укази Президента України: «Про Національну програму правової освіти населення» від 18.11.2001 р. № 992/2001; «[Про Всеукраїнський тиждень права](#)» від 08.12.2008 р. № 1149/2008. Постанова Кабінету Міністрів України «[Про затвердження Положення про Всеукраїнську міжвідомчу координаційно-методичну раду з правової освіти населення](#)» від 29.05.1995 р. № 366. Розпорядження Кабінету Міністрів України «[Про затвердження плану заходів з проведення у 2014 році Всеукраїнського тижня права](#)» від 10.09.2014 р. № 815-р. Накази Міністерства юстиції України: «[Про затвердження Порядку роботи громадської приймальні з надання безоплатної первинної правової допомоги](#)» від 21.09.2011 р. № 3047/5; «[Про затвердження примірних програм здійснення органами юстиції перевірок стану правової освіти](#)» від 11.03.2013 р. № 402/5; «[Про затвердження Порядку проведення Міжнародного правничого конкурсу імені В. М. Корецького](#)» від 28.10.2013 р. № 2241/5.

Розділ 2. Система правової освіти населення в Україні

Тема 1. Система правової освіти як цілісність, сукупність певних компонентів, які у взаємодії та взаємозв'язках забезпечують виконання поставлених перед нею завдань та досягнення запланованого результату. Наукові підходи до структурування системи правової освіти населення. Структура системи правової освіти населення як сукупність таких інваріантних компонентів: суб'єкт-суб'єктного, цільового, змістового, організаційного, результативного.

Суб'єкт-суб'єктний компонент системи правової освіти населення як результат взаємодії основних суб'єктів правової освіти (навчання правознавства). Суб'єкти, які забезпечують поширення правової освіти. Суб'єкти, котрі набувають правову освіту (суб'єкти правоосвітнього впливу).

Цільовий компонент системи правової освіти населення як такий, що забезпечує її конкретне спрямування, відбиває ідеальні уявлення про бажані результати цього процесу в конкретних вимірах.

Змістовий компонент системи правової освіти населення як такий, що опосередковує систему теоретичних знань та практичних умінь і навичок, ціннісних установок і ставлень, що засвоюються у процесі набуття освіти на основі інтеріоризації певних цінностей (загальнолюдських, правових, моральних).

Організаційний компонент системи правової освіти населення. Організаційний компонент системи правової освіти населення як сукупність нормативно-правових актів, які регулюють функціонування цієї освітньої системи, на основі яких здійснюється організація та проведення правоосвітніх заходів. Організаційний компонент системи правової освіти населення як сукупність форм, методів, прийомів, засобів, як комплекс заходів виховного, навчального та інформаційного характеру, технологій, посередництвом яких реалізується правова освіта та які забезпечують засвоєння її змісту і досягнення мети (запланованого результату).

Результативний компонент системи правової освіти населення як такий, що передбачає перевірку, оцінювання, оцінку і безпосередньо результати навчання. Його роль в освітній системі.

Чинники зовнішнього середовища системи правової освіти населення: соціально-економічний та соціокультурний (як визначальні чинники), політико-правовий, науковий, історико-генетичний, євроінтеграційний, педагогічний.

Тема 2. Мета і завдання правової освіти населення в Україні.

Мета і завдання правової освіти населення в Україні згідно з Національною програмою правової освіти населення. Формування високого рівня правової культури та правосвідомості особи, її ціннісних орієнтирів та активної позиції як члена громадянського суспільства як мета правової освіти населення України.

Наукові підходи до визначення мети і завдань правової освіти населення України (аналіз та узагальнення). Складники мети правової освіти, спрямованої на формування комплексу специфічних якостей особистості в правовій сфері життєдіяльності: формування і розвиток системи правових знань; формування і розвиток правових цінностей, переконань, мотивів правомірної поведінки; формування і розвиток навичок правомірної, соціально-активної поведінки. Чинники досягнення мети правової освіти населення в Україні. Певний рівень правової освіченості особи як результат правової освіти. Компетентність особи у галузі права. Поняття та види правової компетентності.

Тема 3. Суб'єкти правової освіти населення в Україні.

Суб'єкти правової освіти згідно з нормативними документами, зокрема Національною програмою правової освіти населення.

Групи суб'єктів правової освіти. Суб'єкти управління правовою освітою населення в Україні. Суб'єкти, які забезпечують поширення правової освіти. Суб'єкти, котрі набувають правову освіту (суб'єкти право-освітнього впливу).

Суб'єкти управління правовою освітою населення в Україні. Держава як основний суб'єкт управління і контролю правової освіти. Заходи з управління та контролю правової освіти населення в Україні. Планування правоосвітньої роботи як один з етапів реалізації системного підходу до формування високого рівня правосвідомості та правової культури населення. Розробка поточних і перспективних планів (програм). Інформаційне та методичне забезпечення правоосвітнього процесу. Координація дій суб'єктів управління, контролю та організації правової освіти. Соціальний контроль правової освіти.

Суб'єкти, які забезпечують поширення правової освіти: органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування; об'єднання громадян; навчальні та культурні заклади, їх мережа (вчителі загальноосвітніх шкіл, викладачі вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації); освітні заклади (факультети) та наукові установи, в яких здійснюється підготовка та підвищення кваліфікації викладачів юридичних дисциплін; наукові установи, діяльність яких спрямована на розвиток юридичної науки як основи для відбору та конструювання змісту правової освіти, розробки підручників та навчальних посібників; міжвідомчі координаційно-методичні ради з правової освіти населення; видавництва та

видавничі організацій; засоби масової інформації; професійні юристи; громадяни; мережа закладів, установ, які здійснюють правоосвітні заходи.

Підгрупи суб'єктів, які забезпечують поширення правової освіти. Суб'єкти, для яких проведення правової освіти є основним напрямком діяльності, основною функцією (вищі юридичні заклади, юридичні факультети університетів тощо). Суб'єкти, які проводять правоосвітні заходи як один з напрямків їх діяльності (органи юстиції, прокуратура, адвокатура, МВС тощо).

Суб'єкти, котрі набувають правову освіту (суб'єкти правоосвітнього впливу) – широкі верстви населення: учнівська та студентська молодь; громадяни, які перебувають на державній службі, обрані народними депутатами України, депутатами місцевих рад; викладачі правових дисциплін; журналісти, які висвітлюють правову тематику; особи, які набувають післядипломну освіту, підвищують кваліфікацію.

Тема 4. Організація правової освіти населення в Україні.

Етапи реалізації правової освіти: надання правової освіти в усіх дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах, закладах післядипломної освіти.

Напрями реалізації правової освіти: правова освіта і виховання учнівської та студентської молоді; правова освіта депутатського корпусу всіх рівнів; правова освіта працівників органів виконавчої влади на місцях; правова освіта працівників органів управління громадських організацій; правова освіта посадових осіб комерційних корпорацій, асоціацій, міжгалузевих, регіональних та інших об'єднань; правова освіта правопорушників у місцях позбавлення волі; методичне забезпечення правової освіти.

Тема 5. Зміст правової освіти населення в Україні.

Правова освіта як єдина загальнодержавна система вивчення права та законодавства, теорії та практики їх реалізації, що охоплює усі верстви населення, усі державних службовців та полягає у здійсненні комплексу заходів виховного, навчального та інформаційного характеру, спрямованих на створення належних умов для набуття громадянами обсягу правових знань та навичок у їх застосуванні, необхідних для реалізації громадянами своїх прав і свобод, а також виконання покладених на них обов'язків.

Галузі реалізації правової освіти населення в Україні: захист прав дітей; поширення правових знань серед учнівської молоді; захист діяльності мас-медіа, свобода слова; поширення правових знань серед різних верств населення; боротьба з корупцією, злочинністю, удосконалення судової та правоохоронної систем; підвищення кваліфікації працівників державних органів.

Зміст правової освіти як сукупність правових знань, умінь, навичок та ставлень. Зміст правової освіти в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, закладах вищої освіти, закладах післядипломної освіти.

Тема 6. Система заходів з правової освіти населення в Україні: розширення мережі спеціалізованих навчальних закладів, бібліотек, збільшення кількості друкованих та аудіовізуальних засобів масової інформації правового спрямування; систематичне інформування державними засобами масової інформації населення про національне законодавство, діяльність органів законодавчої, виконавчої,

судової влади, стан правопорядку, боротьбу з правопорушеннями, особливо серед неповнолітніх, профілактику їх вчинення; створення загальних і навчальних телевізійних та радіомовних каналів, запровадження сторінок, рубрик та інших популярних форм надання правової інформації; проведення органами виконавчої влади, управліннями юстиції, навчальними закладами і науковими установами на громадських або договірних засадах лекторіїв, кінолекторіїв, виставок друкованої продукції правового спрямування, зустрічей з фахівцями-юристами, читацьких конференцій тощо; запровадження юридичних клінік; самоосвіта громадян з питань права і держави тощо.

Тема 7. Вища юридична освіта як підсистема правової освіти населення в Україні.

Система вищої юридичної освіти як сукупність компонентів, які перебувають у складних системотвірних зв'язках і взаємодії між собою та з оточуючим середовищем у широкому та вузькому розуміннях.

Структура системи вищої юридичної освіти у широкому розумінні: нормативно-правові акти, які регулюють функціонування цієї освітньої системи; органи державного регулювання, управління вищою юридичною освітою; нормативні акти для організації навчання за напрямом підготовки «Право»; мережа закладів, в яких надається відповідна освітня послуга; наукові установи, діяльність яких спрямована на розвиток юридичної науки; освітні заклади (факультети) та наукові установи, в яких здійснюється підготовка та підвищення кваліфікації викладачів юридичних дисциплін; державні (судові, правоохоронні, правозахисні тощо) органи та суб'єкти господарювання як бази навчальних і виробничих практик студентів-правників; суб'єкти вищої юридичної освіти: викладачі та студенти; мета, зміст, засоби, форми, методи, прийоми, технології та результати навчання юридичних дисциплін у вищій школі.

Компоненти структури системи вищої юридичної освіти у вузькому розумінні: суб'єкт-суб'єктний, цільовий, змістовий, організаційно-технологічний, контрольний-результативний.

Розділ 3. Зарубіжний досвід правового виховання та правової освіти

Тема 1. Особливості правової освіти і правового виховання в США. Правове виховання учнівської молоді шляхом викладання курсів, головним завданням яких є формування громадянського просвітництва (civilliteracy). Програми, спрямовані на громадянсько-правове виховання учнів. Суспільно-державна модель керівництва освітою. Вища юридична освіта як складник правової освіти в США. Роль у реалізації правової освіти бібліотек правової літератури. Суспільна просвіта у галузі права, передусім у галузі прав людини. Проведення зборів і конференцій як важливий напрям правового виховання у США, що провадиться різними неурядовими організаціями (Національна рада соціальних досліджень, профспілки викладачів тощо). Неформальний сектор правової освіти в США, що охоплює молодь і доросле населення, особливо представників маргінальних груп. Рівні реалізації заходів з попередження протиправної поведінки серед населення, передусім неповнолітніх: федеральний, регіональний, індивідуальний.

Тема 2. Особливості правової освіти і правового виховання в Японії. Соціальні чинники, що впливають на законослухняність японців, їх високу

правову культуру: високий рівень соціально-економічного розвитку країни; демократичні умови життя суспільства; загальний рівень культури населення; групуво-корпоративна система цінностей як складник суспільного ладу; високий рівень самодисципліни японців. Місце і роль у громадській свідомості японців ідеї права як універсального регулятора суспільних відносин, засобу забезпечення соціального консенсусу, досягнення високих економічних показників, розвитку політичної демократії. Первинна соціалізація людини в Японії. Молодіжні групи як суб'єкти правового виховання. Роль у правовиховній діяльності кримінальної політики держави як засобу стримуванні злочинності за допомогою інтеграції соціальних та правових засобів боротьби з нею, поєднання формального і неформального, традиційного, соціального контролю за поведінкою громадян, створення загальнонаціональної системи захисту соціальних цінностей від злочинності з активною участю всього населення. Суб'єкти правового виховання і кримінальної політики в Японії: державні й адміністративні органи, правоохоронні органи (поліція, прокуратура, суди, пенітенціарні установи, служби захисного нагляду), громадські організації. Сутність, місце, роль у правовиховній діяльності превентивної діяльності поліції, діяльності судів, прокуратури тощо.

Тема 3. Особливості правової освіти і правового виховання в інших державах. Громадянсько-правовевиховання в країнах Європи. Європейська ментальність як основа західної правової культури та правового виховання. Сучасна європейська система громадянсько-правового виховання; європейська програма «Освіта для виховання демократичної громадянськості». Релігійні організації як чинник правового виховання. Правовиховний потенціал західного кінематографа (Фестиваль Human Rights Film Network). Громадянсько-правове виховання у Франції. Виховання в дусі миру у Німеччині.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усьог	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		о	л	п	лаб	ін
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Правова освіта населення в Україні – основа правової держави та громадянського суспільства												
Тема 1. «Актуальні проблеми правової освіти в Україні» як навчальна дисципліна.	2	2					4					4
Тема 2. Правова освіта населення	8	2	2			4	7	2				5

в Україні: поняття, значення, функції, принципи.												
Тема 3. Генеза вітчизняного правового виховання і правової освіти.	6		2			4	8					8
Тема 4. Нормативно- правові основи організації та здійснення правової освіти населення в Україні.	9	2	2			5	10	2				8
Разом за Розділом 1	25	6	6			1 3	29	4				25
Розділ 2. Система правової освіти населення в Україні												
Тема 1. Система правової освіти.	8	2				4	8	2				6
Тема 2. Мета і завдання правової освіти населення в Україні.	6	2				4	6					6
Тема 3. Суб'єкти правової освіти населення в Україні.	7	2	2			4	6	2				6
Тема 4. Організація прав ової освіти насе лення в Україні.	6	2				6	6					6
Тема 5. Зміст правової освіти населення в Україні.	6	2				4	6					6
Тема 6. Система заходів з правової освіти населення в	10		2			6	8		2			6

Україні.												
Тема 7. Вища юридична освіта як підсистема правової освіти населення в Україні.	5	2				4	6					6
Разом за Розділом 2	38	12	4			3 2	50	4	2			44
Розділ 3. Зарубіжний досвід правового виховання та правової освіти												
Тема 1. Особливості правової освіти і правового виховання в США.	6	2				4	5					5
Тема 2. Особливості правової освіти і правового виховання в Японії.	8		2			6	5					5
Тема 3. Особливості правової освіти і правового виховання в інших державах.	8		2			6	6					6
Разом за Розділом 3	22	2	4			1 6	16					16
Усього годин	95	20	14			6 1	95	8	2			85
ІНДЗ												
			-	-		2 5			-	-	-	25
Усього годин	120	20	14			8 6	120	8	2			110

5. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

		денна	заочна
1	Правова освіта населення в Україні: поняття, значення, принципи, функції	2	
2	Гене́за вітчизняного правового виховання і правової освіти.	2	
3	Нормативно-правові основи організації та здійснення правової освіти населення в Україні.	2	
4	Суб'єкти правової освіти населення в Україні	2	
5	Система заходів з правової освіти населення в Україні	2	2
6	Особливості правової освіти і правового виховання в Японії	2	
7	Особливості правової освіти і правового виховання в інших державах	2	
	Усього годин	14	2

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Не передбачено	

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	«Актуальні проблеми правової освіти в Україні» як навчальна дисципліна		4
2	Правова освіта населення в Україні: поняття, значення, принципи, функції	4	5
3	Гене́за вітчизняного правового виховання і правової освіти	4	8
4	Нормативно-правові основи організації та здійснення правової освіти населення в Україні	5	8
5	Система правової освіти населення в Україні	4	6
6	Мета і завдання правової освіти населення в Україні	4	6
7	Суб'єкти правової освіти населення в Україні	4	6
8	Організація правової освіти населення в Україні	6	6
9	Зміст правової освіти населення в Україні	4	6
10	Система заходів з правової освіти населення в Україні	6	6
11	Вища юридична освіта як підсистема правової освіти населення в Україні	4	6
12	Особливості правової освіти і правового виховання в США	4	5
13	Особливості правової освіти і правового виховання в Японії	6	5

14	Особливості правової освіти і правового виховання в інших державах	6	6
	Усього годин (у т. ч. ІНДЗ – 25 годин)	86	110

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ) обов'язкові до виконання кожним студентом, котрий навчається за освітнім рівнем «магістр». Максимальна кількість балів за ІНДЗ – 25 балів.

ІНДЗ може бути виконано у таких формах (на вибір студента):

1. Написання та опублікування тез / статті у збірнику матеріалів конференції / збірнику наукових праць з теми курсу, з проблеми, до якої здобувач виявив особливий пізнавальний інтерес – до 25 балів.

Тему тез / статті, презентації студент визначає самостійно в межах курсу та узгоджує з викладачем. Пошук актуальної проблеми – завдання наукового дослідження, а вміння її знайти – важливе вміння вченого. Самостійне визначення студентом теми ІНДЗ оцінюється у 5 балів. Якщо студент не може самостійно визначитися із проблематикою дослідження, він може обрати одну із запропонованих викладачем тем, але при цьому у нього відраховуються 5 балів від максимальної їх кількості за це завдання.

Під час перевірки та оцінювання результатів дослідження враховуються:

- вміння визначити проблематику / тему дослідження та обґрунтувати його актуальність і доцільність – до 5 балів;
- вміння визначити ступінь опрацювання студентом джерельної бази, останніх досліджень і публікацій з обраної проблематики – до 3 балів;
- вміння визначати мету і завдання дослідження – до 4 балів;
- глибина та повнота розкриття проблеми, ступінь досягнення мети дослідження та виконання його завдань – до 10 балів;
- вміння узагальнювати та систематизувати результати дослідження, формулювати висновки – до 3 балів.

2. Розробка презентації з теми курсу (на вибір студента) (1 слайд – 1 бал, максимум – 25 слайдів).

3. Анотування наукових праць. Одна анотація – до 5 балів. Максимум – 5 анотацій.

З теми / питання / проблеми курсу обрати наукову статтю у фаховому виданні з юридичних наук і зробити розгорнуту анотацію (три сторінки друкованого тексту, 14 шрт., 1,5 інт.). В анотації проаналізувати:

- актуальність теми дослідження;
- ступінь висвітлення останніх досліджень і публікацій;
- відповідність мети й теми, теми і змісту;
- ступінь досягнення мети і повноту висвітлення теми;
- відповідність висновків змісту;
- коректність цитувань, посилань, використання джерел;
- доцільність обраної методології дослідження;
- логічність і переконливість наукової аргументації;
- мову викладу.

4. Складання бібліографічного опису наукової літератури (монографії, статті у фахових виданнях з юридичних наук; останні 5 років видання) з теми/ питання/ проблеми курсу. 1 джерело – 1 бал.

9. Методи навчання

- за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемного викладу; евристичний; дослідницький;
- за логікою пізнання: аналітичний; індуктивний; дедуктивний;
- за етапами процесу навчання: формування знань; формування умінь і навичок; застосування знань; узагальнення; закріплення; перевірки;
- за джерелами навчальної інформації: наочні (умовно-графічні схеми, таблиці); робота з джерелами права та науковою і навчальною літературою (конспектування, анотування, критичний огляд, порівняння визначень понять різними авторами тощо); словесні (лекція, розповідь-пояснення, бесіда, переважно евристична);
- проблемно-пошукові: проведення наукового пошуку, зокрема виконання ІНДЗ; метод кейсів – студентам пропонується опис ситуації з питань курсу, а вони повинні провести її юридичний аналіз, запропонувати правове вирішення, у т. ч., з використанням нормативно-правових актів;
- інтерактивні: робота у малих групах (парах) з подальшим оприлюдненням результатів такої роботи;
- інформаційно-комунікативні: використання сучасних ТЗН як для унаочнення навчальної інформації, так і для забезпечення комунікації між суб'єктами навчання; презентації.

10. Методи контролю

У процесі навчання проводиться попередній, поточний, періодичний (тематичний) та підсумковий контроль. В умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою оцінювання відбувається за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

ПОПЕРЕДНІЙ КОНТРОЛЬ

Попередній контроль проводиться на початку вивчення курсу, теми. Він передбачає з'ясування попереднього рівня знань студентів з теми, які вони могли отримати під час вивчення інших навчальних дисциплін або самоосвіти, фактично, окреслює обсяг їх опорних знань. Викладач може використати його результати для визначення ступеня опрацювання певних питань у подальшій роботі.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Поточний контроль передбачає систематичне, регулярне оцінювання навчальних досягнень студента (рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок з тем курсу) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях.

Поточний контроль реалізується в різних формах: усне і письмове, фронтальне та індивідуальне опитування; рецензування відповідей; участь у дискусіях, обговореннях; написання творів-есе; підготовка презентацій тощо.

У процесі навчання поточному контролю підлягають:

- глибина, повнота, обґрунтованість відповіді;
- доповнення, запитання до тих, хто відповідає;
- рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття (роботі у парах, малих групах), активність під час обговорення питань;
- глибина аналізу наукової та навчальної літератури;
- виконання письмових завдань (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати);
- якість самостійного опрацювання питань;
- систематичність роботи на заняттях.

Критеріями оцінки усних відповідей є:

- повнота та глибина розкриття питання;
- емоційність та переконливість;
- використання для обґрунтування своєї думки основної та додаткової літератури;
- вміння логічно викладати матеріал, аналізувати, порівнювати, робити висновки, узагальнювати;
- культура мови.

Критеріями оцінки письмових завдань є:

- повнота та глибина розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за роботу на семінарському занятті – 5 балів.

5 балів студент отримує, якщо він:

- опрацював не лише основну, але й додаткову літературу, самостійно знайдену, відповідно до теми для більш глибокого її розкриття, розробив розгорнутий конспект;
- засвоїв теоретичний матеріал на високому / творчому рівні, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, встановлює міжпредметні та міжтемні зв'язки;
- висловлює гіпотези, наводить аргументи на підтвердження своєї думки, або спростування думки інших студентів, при цьому посилається на опрацьовані джерела та літературу;
- використовує теоретичний матеріал для розв'язання практичних завдань;
- робить висновки, узагальнення;
- рецензує відповіді інших, вносить корективи, доповнення;
- пропонує дискусійні теми для обговорення, бере участь у дискусії, дотримується культури її ведення;
- підготував реферат, повідомив його зміст, чим зацікавив студентів.

4бали студент отримує, якщо він:

- опрацював переважно основну літературу, розробив відповідний конспект;
- теоретичний матеріал засвоїв на достатньому / конструктивному рівні, досить логічно викладає його, однак, не завжди може підтвердити відповідними прикладами, іншими аргументами;

- під час викладу допускає незначні помилки чи неточності, у нього виникають деякі проблеми щодо встановлення зв'язків з попередніми темами чи іншими предметами, тобто, його знання не систематизовані повною мірою;
- іноді потребує додаткових запитань для повного розкриття проблеми;
- висловлює гіпотези, припущення, однак, не завжди може навести необхідні аргументи на підтвердження своєї думки;
- в цілому використовує теоретичний матеріал для розв'язання практичних завдань, пояснення подій та явищ, що відбуваються в політико-правовому житті країни та світі, але його пояснення містять неточності, недостатньо обґрунтовані;
- робить висновки, узагальнення, однак, вони потребують уточнення, конкретизації з боку викладача або інших студентів;
- рецензує відповіді інших, вносить корективи, доповнення;
- пропонує дискусійні теми для обговорення, бере участь у дискусії, дотримується культури ведення дискусії;
- підготував реферат і повідомив його зміст.

3 бали отримує студент, якщо він:

- не повною мірою опрацював рекомендовані джерела та літературу, розробив неповний конспект;
- засвоїв матеріал на середньому / репродуктивному рівні;
- може лише відтворити навчальний матеріал, засвоєний на лекції або опрацьований самостійно без критичного осмислення, на рівні переказу, можливо, навіть, за допомогою викладача;
- іноді порушує логіку викладу, допускає помилки;
- не вміє самостійно здійснювати логічні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, формулювання висновків);
- з допомогою викладача може навести приклади, пов'язати теоретичний та практичний матеріал, встановити міжтемні та міжпредметні зв'язки;
- не може самостійно зробити рецензію, виправити помилки інших студентів;
- у нього не достатньо сформовані навички участі у дискусії, не вміє обґрунтовувати свою думку.

2 бали отримує студент, якщо він:

- не достатньо повно / фрагментарно опрацював рекомендовані джерела та літературу;
- засвоїв матеріал на низькому / рецептивно-продуктивному рівні;
- за допомогою викладача може відтворити незначну частину навчального матеріалу, засвоєного на лекції;
- не може критично осмислити, проаналізувати матеріал, навіть, за допомогою викладача;
- не дотримується логіки викладу, часто допускає помилки;
- не може, навіть з допомогою викладача, навести приклади, пов'язати теоретичний і практичний матеріал, встановити міжтемні чи міжпредметні зв'язки;
- не може зробити рецензію, виправити помилки інших студентів;

- у нього не сформовані навички участі у дискусії, не вміє обґрунтовувати свою думку.

1 бал отримує студент, якщо він:

- не опрацював рекомендовані джерела та літературу, не має конспекту;
- не засвоїв матеріал, відмовляється відповідати або не може відтворити навіть незначну частину навчального матеріалу, навіть з допомогою викладача, однак, дотримується дисципліни, уважно слухає відповіді інших студентів, робить записи, задає питання іншим студентам, котрі роблять доповіді, повідомлення, доповнення, намагається брати участь в обговореннях, що свідчить про наявність у нього пізнавального інтересу до навчального курсу.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав **поточних оцінок**, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити реферати, ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

ПЕРІОДИЧНИЙ (ТЕМАТИЧНИЙ) КОНТРОЛЬ

(не є обов'язковим, може проводитися на консультаціях для студентів, котрі не мають поточних оцінок)

Періодичний / тематичний контроль може проводитися після вивчення розділу програми. Тривалість виконання відповідних контрольних завдань не повинна перевищувати двох академічних годин.

Формою проведення такого контролю може бути комплексна письмова контрольна робота – тестування, яке передбачає письмові відповіді студентів на трьохрівневі завдання. За їх виконання студент отримує оцінку, виражену в балах, яка враховується в процесі розрахунків оцінки за розділ.

Максимальна кількість за комплексне тестування – **10 балів**.

У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. Якщо студент порушує встановлені правила, викладач може позбавити його можливості продовжувати виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати перевірки контрольної роботи доводяться до відома студентів.

ПІДСУМКОВИЙ (СЕМЕСТРОВИЙ) КОНТРОЛЬ

З дисципліни «Актуальні проблеми правової освіти» формою семестрового контролю є **залік**.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається таким чином: *ОР 1 (Оцінка за Розділ 1) + ОР 2 (Оцінка за Розділ 2) + ОР 3 (Оцінка за Розділ 3) + бали за ІНДЗ*.

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни за КМСОНП (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах за шкалою ECTS заноситься у Відомість обліку успішності (форма № Н-5.03) та Залікову книжку студента (форма № Н-2.03). Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у

визначений термін особисто викладачем.

У випадку отримання менше 60 балів (FX / F в ECTS) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академічної заборгованості.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальне завдання				Сума
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3	Індивідуальне завдання	100
T1 – T4	T1 – T7	T1 – T3		
20	30	25	25	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Рекомендована література

Основна

1. Декларація і програма виховання громадян в дусі демократії, заснованого на усвідомленні ними своїх прав та обов'язків: Рада Європи від 07.05.1999 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_038.

2. Конституція України від 28.06.1996 р. : за станом на 30.09.2016 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2002. 432 с.

4. Котюк В. О. Основи держави і права : навч. посіб. / 3-тє вид., доп. і перероб. К. : Атіка, 2001. 432 с.

5. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян та ін.; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. Х. : Право, 2010. 368 с.

6. Програма правової освіти населення України : Постанова Ради Міністрів України від 29.05.1995 р. № 366, редакція від 21.08.2012 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/366>.

7. Про затвердження порядку проведення органами юстиції перевірок стану правової освіти : Наказ міністерства юстиції України від 15.11.2011 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1304-11>

8. Про затвердження примірних програм здійснення органами юстиції перевірок стану правової освіти : Наказ Міністерства юстиції України від 11.03.2013 р. № 402/5 р. URL : zakon.rada.gov.ua/go/v0402323-13

9. Про заходи щодо організації юридичного всеобучу в Українській РСР від 29.06.1990 р. № 143 : Постанова Ради Міністрів УРСР. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP900143.html.

10. Про Національну програму виховання дітей та учнівської молоді в Україні : Постанова Президії Академії педагогічних наук України від 01.07.2004 р. № 1-7/6-98. URL : <http://uazakon.com/document/fpart68/idx68425.htm>.

11. Про Національну програму правової освіти населення : Указ Президента України від 18.11.2001 р. № 992/2001. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/992/2001>.

12. Про затвердження Порядку роботи громадської приймальні з надання безоплатної первинної правової допомоги : Наказ Міністерства юстиції України від 21.09.2011 р. № 3047/5. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1114-11

13. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України» від 03.08.2006 р. № 592 : Наказ Міністерства освіти і науки України. *Юридичний журнал*. 2006. № 9. С. 16-17.

14. Про Всеукраїнський тиждень права : Указ Президента України від 08.12.2008 р. № 1149/2008. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1149/2008>.

15. Про затвердження Порядку проведення Міжнародного правничого конкурсу імені В.М. Корецького : Наказ Міністерства юстиції України від 28.10.2013 р. № 2241/5. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1819-13>.

16. Про затвердження плану заходів з проведення у 2014 році Всеукраїнського тижня права : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 815-р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2014>.

17. Про затвердження Положення про Всеукраїнську міжвідомчу координаційно-методичну раду з правової освіти населення : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.05.1995 р. № 366. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=366-95-%EF>

18. Про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення» : Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи урядам країн-членів № R (93) 1 від 8.01.1993 р. URL : vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/rek-93.doc.

19. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку : Наказ Міністерства освіти і науки України від 3.08.2006 р. № 592. Офіційний вісник України. 2006. № 32. С. 680.

20. Про положення потерпілого в межах кримінального права та кримінального процесу : Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи урядам

країн-членів № R (85) 11 від 28.06.1985 р. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_127

21. Про шляхи полегшення доступу до правосуддя : Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи урядам країн-членів № R (81) 7 від 14.05.1981 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_133

22. Про юридичну допомогу та консультації : Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи урядам країн-членів № R (78) 8 від 2.03.1978 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_132

23. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. [пер. з рос.]. Харків : Консум, 2001. 656 с.

24. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / С. В. Бобровник, В. С. Журавський, О. Л. Копиленко та ін.; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К. : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.

25. Теорія держави і права (опорні конспекти) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / авт.-упоряд. М. В. Кравчук. К. : Атіка, 2003. 288 с.

26. Філософія правового виховання : навч. посіб. / А. П. Гетьман, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. Х. : Право, 2012. 248 с.

Допоміжна

27. Абрамов В. І. Духовність суспільства : методологія системного вивчення. К. : КНЕУ, 2004. 235 с.

28. Аксьонова О. М. Правовиховний вплив юридичних клінік на формування правової культури майбутніх юристів. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: «Юридические науки»*. 2013. Т. 26 (65). № 2-1 (Ч. 1). С. 3-9.

29. Андреев Д. В. Етносоціокультурні чинники формування національної правосвідомості (на прикладах судової системи Запорозької Січі XVII-XVIII століть) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. К., 2003. 20 с.

30. Бадалова О. Правова освіта як засіб боротьби з корупцією. URL : <http://www.nau.mk.ua/docs/0006.htm>.

31. Бігун В. Юридична освіта в Україні та США. *Юридичний журнал*. 2003. №4. С. 21-24.

32. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. К. : Видавничо-організація «Юстініан», 2006. 272 с.

33. Богачов С. В. Право знати право. *Юридичний журнал*. 2014. № 11. С. 6–11.

34. Богачов С. В. Про стан та завдання щодо правової просвіти громадян у сфері виборчого законодавства. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2009. № 12 (98). С. 118–127.

35. Богачов С. В. Сутність та методика викладання правової освіти. *Наше право*. 2011. № 2., Ч. 1. С. 5-9.

36. Богачов С. В. Теоретико-правові засади правової освіти в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». К., 2010. 21 с.

37. Воднік В. Д. Роль правової освіти у формуванні правової культури українського соціуму за умов його модернізації. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. Вип. 3 (17). С. 35-37. ([Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія](#)).

38. [Галай А. О.](#) Адміністративно-правові засади діяльності громадських об'єднань юридичного спрямування в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. О. Галай. – К., 2015. – 38 с.

39. Ганзенко О. О. Формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави Україна: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Запоріжжя, 2002. 198 с.

40. Годованець В., Кампо В., Тертичний В. Правова просвіта громадян України: методологічні проблеми розроблення Концепції. *Право України*. 2009. № 1. С. 27-28.

41. Горбунова Л. М., Оніщенко Н. М., Копієвська О. Р. Методика правової освіти. К. : Атіка, 2005. 87 с.

42. Горбунова Л. Роль правової освіти в утвердженні верховенства права. *Право України*. 2006. № 4. С.154-159.

43. Гусарев С. Д., Олійник А. О., Слюсаренко О. Л. Теорія права і держави : навч. посібник. К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 270 с.

44. Дзьобань О. П. До питання про місце правового виховання в сучасному суспільстві. «*Правова культура і громадянське суспільство в Україні: стан і перспективи розвитку*» : матер. міжнар. наук. конф. (12 жовт. 2017 р., Харків) / редкол. : Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. Х. : Право, 2017. С. 66–69.

44. Дзьобань О. П. Механізм правового виховання: теоретичні аспекти визначення сутності. «*Проблеми правового виховання в сучасній Україні*» : матер. круглого столу. Проблемизаконності: акад. зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2009. Вип. 103. С. 225–228.

45. Дзьобань О. П. Правове виховання у контексті системного підходу: допостановки проблеми. «*Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність*» : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (20-21 трав. 2008 р., м. Харків) : у 2 ч. Х. : Харків. нац. пед. ун-тім. Г. С. Сковороди, 2008. Ч. 2. С. 137–139.

46. Дзьобань О. П., Мануйлов Є. М. Правове виховання як засіб правової соціалізації: філософсько-правові аспекти. *Проблеми законності: респ. міжвідом. наук. зб.* / відп. ред. В. Я. Тацій. Х. : Нац. юрид. акад. України, 2009. Вип. 100. С. 407–416.

47. Дмітрієнко І. В. Проблеми впливу правового виховання на правову культуру в перехідний період історичного становлення України. *Право і безпека*. 2006. № 5/5 С. 15–19.

48. Дробот Ж. А. Роль правової освіти у соціалізації осіб, які потребують соціального захисту. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2010. Вип. 183. Ч. I. С. 76-82.

49. Іллюк М. Правова освіта: професіонали і волонтери. *Юридичний Вісник України*. 2005. № 1 (1-14 січня).

50. Кацавець Р. С. Правова культура юриста. : навч. посіб. К. : Алерта, 2017. 132 с.
51. Коваленко Н. Ю. Основні методи правового виховання студентів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: право. 2013. Вип. 22., Ч. 1, Т. 1. С. 32-35.
53. Ковальський В. Мета правового виховання. *Юридичний вісник України*. 2005. № 14. С. 3.
54. Коломієць А. Про правову державу, освіту та правовий нігілізм. *Юридична газета*. 2005. № 11 (47). URL : <http://www.yurgazeta.com/oarticle/1576/>.
55. Кутиркін А. Шляхи розвитку теорії та практики правового виховання населення України. *Право України*. 2008. № 3. С. 122–125.
56. Ладиченко В. Правове виховання суспільства. *Юридичний вісник України*. 2007. № 22.
57. Личко В. С. Поняття та види правової допомоги в Україні : загально-теоретичне дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Одеса, 2013. 24 с.
58. Лоджук М. Т. Правове регулювання діяльності юридичних клінік в Україні: загальнотеоретичне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2014. 313 с.
59. Ляпунова Л. М. Правова освіта населення як запорука правової держави. *Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. Серія: Гуманітарні науки*. 2010. Вип. 1 (60). Ч. 1. С. 178-182.
60. Макарова О. В. Правові основи регулювання правової освіти в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. № 3 (12). С. 83-89.
61. Марченко Л. Правова культура має виховуватися змалечку. *Право України*. 2008. № 2. С. 156-157.
62. Матвіїшин Н. І. Система правової освіти України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 42. С. 241-247.
64. Минькович-Слободяник О. В. Правове виховання як напрям правової політики. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. 2012 Вип. 56. С. 71-67.
65. Оніщенко Н. Правова освіченість у контексті рівнів правової освіти. *Віче*. 2012. № 23 (грудень). С. 27-34.
66. Оршак Л. Л. Шлях до успіху (японський досвід). *Сучасна освіта*. 2010. №3 (66). URL : <http://s-osvita.com.ua/content/view/469/>
67. Орлова О. О. Методологічний аналіз інтерпретації поняття «правове виховання». *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ*. 2007. № 2. С. 8–16.
68. Орлова О. О. Механізм правового виховання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2005. Вип. 4. С. 57–65.
69. Орлова О. О. Правова освіта як системотвірний фактор правового мислення. *Право і суспільство*. 2013. № 1. С. 7-11.
70. Орлова О. О. Правове виховання і роль міліції у його здійсненні на сучасному етапі розвитку суспільства (теоретичні та прикладні аспекти) : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01. К., 2008. 20 с.

71.Проць О. Є. Роль третього сектора у правовому вихованні молоді в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 31, Т. 1. С. 29-33.

72.Рябовол Л. Т.Правова освіта населення України: системний підхід. *Наукові записки. Серія: Право*. 2017. Вип. 1. С. 49-55.

73.Рябовол Л. Т. Функції та принципи правової освіти населення України: спроба систематизації. Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми національного законодавства» (Кропивницький, 18 жовтня 2016 р.); Вип. 53. Кропивницький, 2016. С. 7-11.

74.Севастьянова Т. Є. Досвід зарубіжних країн у процесі реформування системи безоплатної правової допомоги в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2011. Вип. 1. С. 203-209.

75. Сич В. О. Особливості взаємодії юридичних клінік з громадськими організаціями. *Університетські наукові записки*. 2010. № 1 (33). С. 306-309.

76. Соколенко О. Л. Юридична клініка в правоосвітній діяльності. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Право*. 2009. № 1. С. 40-44.

77. Туряниця В., Лемак В., Горінецький Й. Правова освіта та правове виховання – один з напрямів профілактики протиправної поведінки неповнолітніх: проблеми та шляхи вирішення. URL : http://aviant.kiev.ua/vihovna_robota_pravova_osvita_ta_pravove_vihovannja1.html.

78. Фатхутдінова О. В. Інтеграція освітянських структур з метою вдосконалення правової освіти. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2012. № 49. С. 57-62.

79. Яворська Г. Х. Вплив правової освіти на формування правової культури правників. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Серія: педагогічні та психологічні науки*. 2009. № 49. С. 82-84.

80. Michaels R. Legal Culture. Code of access : <http://scholarship.law.duke.edu/>

81. Silbey S. S. Legal Culture and Cultures of Legality. Handbook of Cultural Sociology / eds. by John R. Hall, Laura Grindstaff, Ming-cheng Lo. London and New York, 2010. Pp. 470-479.

82. Review of legal education in the USA fall, 2001 law schools and far admission requirements. Chicago, 2008. 320 p.

13. Інформаційні ресурси

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main	Сайт Верховної Ради України (законодавство)
http://pravoua.com.ua/	Сайт журналу «Право України»
http://www.ligazakon.ua/	Головний правовий портал України
http://www.ccu.gov.ua	Сайт Конституційного Суду України
http://www.nbuv.gov.ua/	Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського

